

АНОТАЦІЯ

Виговська О.А. Фінансове забезпечення розвитку підприємств громадського транспорту на регіональному рівні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. – Державний університет «Житомирська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2021.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню, поглибленню теоретичних засад, розширенню методичного інструментарію та формуванню організаційних положень щодо фінансового забезпечення розвитку підприємств громадського транспорту. У роботі сформульовано висновки та рекомендації, спрямовані на удосконалення складових механізму фінансового забезпечення як інструменту ефективного функціонування підприємств громадського транспорту.

На підставі оцінки сучасного стану транспортної галузі запропоновано дескриптивну модель транспортної регіональної системи як сукупності суб'єктної складової (органи місцевої влади, наділені власними та делегованими повноваженнями) та об'єктної складової (транспортні підприємства, транспортна інфраструктура, види транспортних засобів, диференційованих за способом пересування, рівнем контролю, формою власності, локацією). Це дозволило виділити передумови її розвитку: 1) просторова мобільність; 2) інтегрований розвиток міст; 3) належне фінансування галузі; 4) ефективна регіональна політика; 5) позитивна динаміка оновлення транспортних засобів і інфраструктури.

В дисертації удосконалено наукові підходи до фінансового забезпечення суб'єктів господарювання (методологічний, процесний, ресурсний, формальний), що надало можливість обґрунтувати та ідентифікувати його на основі системного підходу як системи фінансових відносин між суб'єктами, спрямованої на акумуляцію фінансових ресурсів через структуризацію фінансового механізму на підставі визначених державою моделей регулювання.

Це надало можливість виділити ліберальну, патерналістську та комбіновану моделі фінансового забезпечення суб'єктів господарювання громадського транспорту, диференційовані за суб'єктом фінансування, механізмами реалізації, методами регулювання, та обґрунтувати необхідність впровадження комбінованої моделі, що характеризується диверсифікацією джерел фінансування, використанням інструментів державно-приватного партнерства, змішаним контролем з боку державних і приватних інститутів, що сприятиме модернізації регіональної транспортної інфраструктури та ефективності діяльності перевезення пасажирів громадським транспортом.

Виявлено та обґрунтовано елементний склад механізму фінансового забезпечення підприємств громадського транспорту. Здійснено його структуризацію як системи фінансових відносин, що реалізується через сукупність форм, методів та інструментів впливу на фінансово-господарську діяльність підприємств громадського транспорту з метою ефективного формування, розподілу й використання фінансових ресурсів та виконання соціальної функції забезпечення перевезень пасажирів. На відміну від існуючих підходів до структури механізму фінансового забезпечення, розширено перелік його інструментів: 1) відсоткова ставка для банківського лізингового кредиту; 2) облігації місцевої позики; 3) дотації; 4) субсидії; 5) субвенції (для компенсації пільгових контрактів); 6) норми амортизації; 7) пільгове оподаткування (для приватних перевізників) з врахуванням галузевої специфіки. Обґрунтовано необхідність змішаного фінансування (державно-приватне партнерство), що відповідатиме сутності комбінованої моделі регулювання громадського транспорту на регіональному рівні.

Розроблено науково-методичний підхід до оцінювання ефективності діяльності підприємств громадського транспорту та їх подальшого рейтингування на підставі таксонометричного методу. Результатом використання таксонометричного методу є визначення інтегрального показника ефективності та ідентифікація місця кожного підприємства у кінцевому рейтингу. Це дозволило провести кластеризацію підприємств громадського транспорту за ознакою достатності фінансового забезпечення, створити «дерево

проблем» недостатньо ефективного функціонування таких суб'єктів з врахуванням впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на їх фінансове забезпечення.

В дисертації удосконалено порядок формування амортизаційної політики підприємств громадського транспорту, що, на відміну від існуючого, враховує вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища: 1) інвестиційну політику підприємства; 2) темпи інфляції; 3) склад і структуру пасажирського наземного транспорту; 4) терміни амортизації; 5) методи нарахування амортизації.

Це дозволило ідентифікувати такі її етапи: 1) аналіз показників технічного стану об'єктів громадського транспорту з визначенням прорахунків у проведеній амортизаційній політиці, можливостей їх усунення у майбутньому; 2) ідентифікація факторів впливу на формування амортизаційної політики на підприємствах; 3) вибір ефективного методу нарахування амортизації, зважаючи на результати вищепроведеного аналізу; 4) оцінка ефективності амортизаційної політики підприємства. Очікуваними результатами впровадження ефективної амортизаційної політики є покращення технічного стану основних засобів; підвищення безпеки і якості обслуговування пасажирів; формування внутрішнього фінансового джерела відтворення транспортних засобів.

Автором розроблено організаційно-фінансовий механізм надання міжнародного фінансування для міського громадського транспорту з боку міжнародних фінансових організацій. На відміну від існуючих, запропонований механізм відображає фінансові відносини між суб'єктами різних системних рівнів (міжнародними фінансовими донорами, позичальниками (Міністерство фінансів України, Міністерство інфраструктури України), отримувачами (органи місцевого самоврядування і підприємства громадського транспорту), що реалізуються із залученням посередників (керівного комітету групи управління проектом, групи впровадження проекту). Розроблений механізм дозволив: 1) ідентифікувати проблеми неефективності залучення грантових коштів, визначити напрями їх вирішення; 2) запропонувати заходи активізації контрольної діяльності з боку спостерігачів Європейського інвестиційного банку

і громадськості.

Обґрунтовано теоретичні підходи до оцінки переваг та ризиків впровадження державно-приватного партнерства як передумови розвитку громадського транспорту з позиції різних суб'єктів (регіональної влади, державної влади, підприємств). Структуровано модель системи державно-приватного партнерства на регіональному рівні для підприємств громадського транспорту: 1) мета; 2) завдання; 3) об'єкти; 4) суб'єкти; 5) джерела; 6) механізми реалізації. Використання запропонованої моделі: 1) сприятиме залученню приватного капіталу в розвиток транспортної інфраструктури; 2) підвищенню якості обслуговування споживачів; 3) формуванню інноваційної економіки.

Сформовано та обґрунтовано організаційні засади емісії та обігу облігацій місцевих позик для розвитку транспортної інфраструктури регіону, що містять етапи: 1) оцінка можливості залучення облігацій місцевих позик підприємствами громадського транспорту; 2) визначення параметрів випуску ОМП та потенційних інвесторів; 3) розміщення ОМП та виникнення у емітента боргових зобов'язань з обслуговування облігацій; 4) обіг облігацій; 5) погашення боргу емітентом перед інвестором у розмірі номінальної вартості ОМП та реалізується за допомогою фінансового механізму через взаємодію органів місцевого самоврядування, інвестора, професійного посередника та при наявності діючих елементів ринкових інститутів (біржі, депозитарію та реєстратора).

Доведено необхідність створення департаменту з обігу ОМП при міській раді, що: 1) сприятиме підвищенню рівня довіри населення до операцій з цінними паперами; 2) стимулюванню потенційних інвесторів до участі у ефективних проєктах; 3) скороченню витрат органів місцевого самоврядування в процесі емісії ОМП.

Запропоновано систему контролю за використанням фінансових ресурсів підприємств громадського транспорту. Основою системи є взаємодія та взаємовплив суб'єктів державного, муніципального (регіонального) та внутрішнього контролю, доповнена суб'єктами громадського контролю (структура у міськраді, призначена генерувати інформацію про цільове

використання коштів на розвиток підприємств громадського транспорту), діяльність яких спрямована на підвищення якості послуг комунальних транспортних підприємств, усунення ними порушень та зловживань та стимулювання вирішення регіональних транспортних проблем. Впровадження такої системи контролю сприятиме підвищенню транспарентності громадської оцінки рівня виконання соціально значущих завдань місцевої владою та підпорядкованими комунальними організаціями.

Ключові слова: фінансове забезпечення, підприємства громадського транспорту, комунальні підприємства, фінансовий механізм, облігації місцевих позик, фінансові інструменти, кредити, амортизаційна політика, внутрішні джерела фінансування, державно-приватне партнерство, фінансовий контроль, ділова активність, публічні фінанси, громадський контроль.

ABSTRACT

Vyhovska O.A. Financial support for the development of public transport enterprises at the regional level. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty **072 – Finance, Banking and Insurance.** – Zhytomyr Polytechnic State University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr, 2021.

The thesis is devoted to complex research, deepening of theoretical bases, expansion of methodical tools and formation of organizational provisions, that are concerning financial maintenance of development of the enterprises of public transport. The thesis formulates conclusions and recommendations aimed at improving the components of the financial support mechanism as a tool for the effective functioning of public transport enterprises.

Based on the analysis of the current state of the transport industry, a descriptive model of the regional transport system is proposed as a set of subjective component (local authorities endowed with their own and delegated powers) and object component (transport enterprises, transport infrastructure, types of vehicles differentiated by mode

of transport) level of control, form of ownership, location). This allowed us to identify the prerequisites for the development: 1) spatial mobility; 2) integrated urban development; 3) proper financing of the industry; 4) effective regional policy, positive dynamics of renewal of vehicles and infrastructure; 5) identify the need for adequate financial support.

The thesis improves scientific approaches to financial support of economic entities (methodological, process, resource, etc.), which provided an opportunity to justify and identify the basis of a systematic approach as a system of financial relations between entities aimed at accumulating financial resources through structuring financial mechanism based on state-defined regulatory models. All of the above-mentioned made it possible to identify liberal, paternalistic and combined models of financial support for public transport entities, differentiated by the subject of financing, implementation mechanisms, methods of regulation, and to justify the need to implement a combined model characterized by diversification of funding sources, PPP tools, mixed control by public and private institutions, which will contribute to the modernization of regional transport infrastructure and the efficiency of public transport.

The elemental composition of the mechanism of financial support of public transport enterprises is described and substantiated. It is structured as a system of financial relations, which is implemented through a set of forms, methods and tools to influence the financial and economic activities of public transport enterprises in order to effectively form, allocate and use financial resources and perform the social function of passenger transportation. In contrast to the existing approaches to the structure of the financial security mechanism, the list of its tools has been expanded: 1) tax regulation; 2) grants; 3) subventions; 4) subsidies to compensate for concessional travel; 5) the number of subsidies provided, taking into account the specifics of the sector and justified the need for alternative budget funding, which will correspond to the essence of the combined model of public transport regulation at the regional level.

A scientific and methodological approach to assessing the efficiency of public transport enterprises and their subsequent ranking on the basis of the taxonomic method has been developed. The result of using the taxonomic method is to determine the

integrated efficiency indicator and identify the place of each enterprise in the final ranking. This allowed clustering of public transport enterprises on the basis of sufficient financial security, to create a «problem tree» of insufficiently efficient functioning of such entities, taking into account the impact of external and internal environmental factors on their financial security;

The thesis improves the procedure for forming the depreciation policy of public transport enterprises, which, in contrast to the existing one, takes into account the influence of external and internal environmental factors: 1) investment policy of the enterprise; 2) inflation rates; 3) composition and structure of passenger land transport; 4) depreciation terms; 5) methods of depreciation.

All of the above-mentioned allowed to identify the following stages: 1) analysis of indicators of technical condition of public transport facilities; 2) the choice of an effective method of depreciation; 3) formation of the depreciation fund; 4) control over the use of depreciation funds. The expected results of the implementation of an effective depreciation policy are the improvement of the technical condition of fixed assets; improving the safety and quality of passenger service; formation of the internal financial source of reproduction of vehicles.

The author has described an organizational and financial mechanism for providing international funding for urban public transport by the European Investment Bank. In contrast to the existing ones, the proposed mechanism reflects the financial relations between entities of different system levels (international financial donors, borrowers (Ministry of Finance of Ukraine, Ministry of Infrastructure of Ukraine), recipients (local governments and public transport companies), which are implemented with intermediaries (The developed mechanism allowed to: 1) identify the problems of inefficiency of attracting grant funds, determine the directions of their solution; 2) propose measures to intensify control activities by EIB observers and the public.

Theoretical approaches to assessing the benefits and risks of public-private partnership as a prerequisite for the development of public transport from the standpoint of various actors (regional authorities, public authorities, enterprises) are substantiated. The model of the system of public-private partnership at the regional level for public transport enterprises is structured: 1) purpose; 2) tasks; 3) objects;

4) subjects; 5) sources; 6) implementation mechanisms. The use of the proposed model: 1) will promote the attraction of private capital in the development of transport infrastructure; 2) improving the quality of customer service; 3) the formation of an innovative economy.

The organizational bases of issue and circulation of bonds of local loans for development of transport infrastructure of the region are formed and substantiated, containing stages: 1) an estimation of possibility of attraction of LLB by the enterprises of public transport; 2) determination of the parameters of the issue of LLB and potential investors; 3) placement of LLB and the issuance of debt obligations to service bonds; 4) circulation of bonds; repayment of debt by the issuer to the investor in the amount of the nominal value of LLB and is realized through a financial mechanism through the interaction of local governments, investors, professional intermediaries and in the presence of existing elements of market institutions (exchange, depository and registrar). The necessity of creation of a department for the circulation of LLB at the city council: 1) will increase the level of public confidence in securities transactions; 2) encouraging potential investors to participate in effective projects; 3) reducing the costs of local governments in the process of issuing LLB.

A system of control for the use of financial resources of public transport enterprises is proposed. The basis of the system is the interaction and collaborative work of subjects of state, municipal (regional) and internal control, supplemented by subjects of public control (structure in the City Council, designed to generate information on the targeted use of funds for the development of public transport). services of communal transport enterprises, their elimination of violations and abuses and stimulation of the decision of regional transport problems. The introduction of such a control system will help increase the transparency of public assessment of the level of implementation of socially significant tasks by local authorities and subordinate utilities.

Keywords: financial support, public transport enterprises, communal enterprises, financial mechanism, local bonds, financial instruments, loans, amortization policy, internal sources of financing, public-private partnership, financial control, business activity, public finance, public control.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Стаття у періодичному науковому виданні іншої держави,
яка входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та
Європейського Союзу:

1. Vyhovska O., Vyhovska N. International financial support for public transport at the regional level. *Three Seas Economic Journal*. 2020. Vol.1, Iss.3. P. 9-15. URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/threeseas/article/view/904> (Латвія). (загальний обсяг 0,6 д.а., особисто автору належить 0,4 д.а.: виявлено проблеми неефективності впровадження джерел фінансування міжнародних фінансових організацій (на прикладі Європейського інвестиційного банку) та запропоновані напрями їх вирішення).

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Виговська О.А. Теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення перевезень громадським транспортом. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. Серія: «Економічні науки». 2018. № 1(83). С. 111-115. URL: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/127594> (0,5 д.а.).

3. Виговська О.А., Виговський В.Г. Державно-приватне партнерство як інструмент фінансового забезпечення транспортної галузі. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія: *Економічні науки*. 2019. № 2. С. 136-142. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/pdfbase/2019/V_KNU-ES-2019-N2.pdf#page=136 (загальний обсяг 0,69 д.а., особисто автору належить 0,5 д.а.: обґрунтовано теоретичні підходи до оцінки переваг та ризиків впровадження державно-приватного партнерства як передумови розвитку громадського транспорту з позиції різних суб'єктів).

4. Виговська О.А. Сучасний стан та фінансове забезпечення транспортної галузі України. *Вісник Державного університету «Житомирська політехніка»*. Серія: *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. №4 (90). С. 214-221. URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/193085/193415> (0,58 д.а.).

5. Виговська О.А., Виговський В.Г., Хвіст В.В. Амортизаційні відрахування як внутрішнє джерело фінансового забезпечення підприємств

транспортної галузі. *Ефективна економіка*. 2020. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8090> (загальний обсяг 0,6 д.а., особисто автору належить 0,4 д.а.: *удосконалено порядок формування амортизаційної політики підприємств громадського транспорту, що, на відміну від існуючого, враховує вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища*).

6. Виговська О.А., Виговська Н.Г., Виговський В. Г. Фінансовий механізм впровадження облігацій місцевих позик в транспортній галузі. *Соціальна економіка*. 2020. № 60. С. 114-127. URL: <https://periodicals.karazin.ua/socseconom/article/view/16659> (загальний обсяг 1,11 д.а., особисто автору належить 0,4 д.а.: *запропоновано створення департаменту з обігу облігацій місцевих позик при міській раді, що сприятиме стимулюванню потенційних інвесторів до участі у ефективних проєктах в процесі емісії ОМП*).

7. Виговська О.А. Формування механізму фінансового забезпечення підприємств громадського транспорту. *Облік і фінанси*. 2021. № 2 (92). С. 35-43. URL: <http://www.afj.org.ua/ua/article/828/> (1,8 д.а.).

Стаття в іншому виданні

8. Виговська О.А., Виговський В.Г. Формування механізму фінансового забезпечення суб'єктів господарювання транспортної галузі. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. № 5 (23). С. 109-117. URL: http://www.earj.org/wp-content/uploads/2018/10/2018_23_EARJ.pdf (загальний обсяг 0,54 д.а., особисто автору належить 0,3 д.а.: *запропоновано механізм фінансового забезпечення суб'єктів господарювання транспортної галузі*).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Виговська О.А. Використання лізингу на автотранспортних підприємствах. *Розвиток обліку, аналізу і аудиту суб'єктів суспільного інтересу*: матеріали міжнар. наук. конф. (Житомир, 20-21 жовтня 2017 р.). Житомир, 2017. С. 300-302. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/rozvytok-obliku-analizu-i-audytu-subyektiv-suspilnogo-interesu-20-21-zhovtnya-2017-r/> (0,12 д.а.).

10. Виговська О.А., Виговський В.Г. Теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення перевезень громадським транспортом. *Всеукраїнська науково-практична on-line конференція аспірантів, молодих учених та*

студентів, присвячена Дню науки (Житомир, 16-18 травня 2018 р.). Житомир, 2018. С. 287-288. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/tezy-do-dnya-nauky-16-18-travnya-2018-r/> (загальний обсяг 0,15 д.а., особисто автору належить 0,1 д.а.: запропоновано теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення перевезень громадським транспортом).

11. Виговська О.А., Виговський В.Г. Проблеми фінансування підприємств транспортної галузі. *Підприємницька модель економіки та управління розвитком підприємства: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 8-9 листопада 2018 р.). Житомир, 2018. С. 41-44. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/pidpryyemnytska-model-ekonomiky-ta-upravlinnya-rozvytkom-pidpryyemstva-8-9-lystopada-2018-r/> (загальний обсяг 0,15 д.а., особисто автору належить 0,1 д.а.: ідентифіковано проблеми фінансування підприємств транспортної галузі).*

12. Виговська О.А., Виговський В.Г. Переваги та недоліки державно-приватного партнерства в транспортній галузі: регіональний рівень. *Всеукраїнська науково-практична on-line конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвячена Дню науки (Житомир, 15-17 травня 2019 р.) Житомир, 2019 р. С. 943. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/tezy-do-dnya-nauky-15-17-travnya-2019-r/> (загальний обсяг 0,21 д.а., особисто автору належить 0,1 д.а.: визначено переваги та недоліки державно-приватного партнерства в транспортній галузі: регіональний рівень).*

13. Виговська О.А. Сучасний стан та фінансове забезпечення транспортної галузі України. *Підприємницька модель економіки та управління розвитком підприємства: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Житомир, 6-8 листопада 2019 р.). Житомир, 2019. С. 526-530. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/pidpryyemnytska-model-ekonomiky-ta-upravlinnya-rozvytkom-pidpryyemstva-6-8-lystopada-2019-r/> (0,20 д.а.).*

14. Виговська О.А. Амортизаційна політика транспортних підприємств. *Всеукраїнська науково-практична on-line конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвячена Дню науки (Житомир, 11-15 травня 2020 р.). Житомир, 2020. С. 300-301. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/konferentsiya->*

prysvyachena-dnyu-nauky-11-15-travnua-2020-r/ (0,21 д.а.).

15. Виговська О.А. Особливості реалізації концесії у транспортній галузі. *Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу*: матеріали міжнар. науково-практ. конф. (Житомир, 5-6 листопада 2020 р.). Житомир, 2020 р. С 236-237. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/suchasni-vyklyky-stalogo-rozvytku-biznesu-5-6-lystopada-2020-r/> (0,11 д.а.).

16. Виговська О.А. Міжнародна фінансова підтримка транспортної галузі. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи*: матеріали міжнар. науково-практ. конф. (Полтава 22 жовтня 2020 р.). Полтава 2020 р. С. 182-184. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/32652/1/124.pdf>. (0,15 д.а.).

17. Виговська О.А., Виговський В.Г. Фінансовий механізм впровадження облігацій місцевих позик в транспортній галузі. *Specialized and multidisciplinary scientific researches*: Збірник наукових праць ЛОГОС (Amsterdam, December 11, 2020). Amsterdam, The Netherlands, 2020. Volume 1. Pp.138-140. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/issue/view/11.12.2020/403> (загальний обсяг 0,17 д.а., особисто автору належить 0,1 д.а.: запропоновано фінансовий механізм впровадження облігацій місцевих позик в транспортній галузі).

18. Виговська О.А., Виговський В.Г. Переваги та ризики впровадження облігацій місцевих позик. *Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи в сучасних умовах*. матеріали міжнар. науково-практ. інтернет-конф. (Полтава, 15-16 квітня 2021 р.). Полтава, 2021. С. 4-6. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/10625> (загальний обсяг 0,15 д.а., особисто автору належить 0,1 д.а.: запропоновано створення департаменту облігацій місцевих позик при міській раді).

19. Виговська О.А., Виговський В.Г. Обґрунтування форм і методів фінансування підприємств громадського транспорту. *Всеукраїнська науково-практична on-line конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвячена Дню науки* (Житомир, 11-15 травня 2021 р.). Житомир, 2021. С. 399-400. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/13.-vplyv-inovats.->

zmin-na-roz-k-susp.-s.-b.pdf. (загальний обсяг 0,15 д.а., особисто автору належить 0,1 д.а.: *обґрунтовано форми і методи фінансування підприємств громадського транспорту*).